

bérence"-től és csodálattal tekint Harryra. A faji gyűlöletnek, a nyers erőszaknak ilyen becsülete van bizonyos körökben.

*Howard Fast*: „Clarkton” című regényéből, amelyből a gyűjtemény hosszabb részeiteket közül, kiderül, hogy ez a brutalitás csak fokozódik, ha a hivatalos amerikai hatalom képviselői kommunistákkal találják magukat szembe. A szrajktörésnek, a munkásvezetők rendőri „kezelésé”-nek amerikai módszereivel ismerkedhetünk meg ezekben a szemelvényekben. De nemcsak ezekkel. Fast e művében, csakúgy, mint McHenry és Myers, „*A matróz hazatér*” c. munkájában, megrajzolja az amerikai Pavel Vlaszovok, az ényomók ellen bátran, öntudatosan, szervezeten harcoló hős kommunista munkások fejlődését is. A regényhősök után, a gyűjtemény legvégén két valószínű harcossal lép előnk az amerikai Kommunista Pártnak: *Gus Hal* és *Gil Green*. Mindkettejüket bíróság elé állították a második világháború végén, koholt vádak alapján. Azóta mindennaposak az ilyen borszorkánypörök. Ma már kommunisztának sem kell lenni ahhoz, hogy „kém”-nek kiáltssanak ki valakit. Elég, ha síkraszáll a béke, az emberiség, a demokrácia eszméi mellett. Helyesen mutat rá *Philip Bonosky*, miről van itt szó: „*Arról, hogy élvegyék előbb az amerikai nép, azután az egész világ szabadságát*”.

Hogy Amerika jelenlegi urának ez a terve nem fog sikerülni, arranzéve megnyugtatóssal szövege ez a gyűjtemény is. Kiderül belőle, hogy egyre szélesebb, áthághatatlanabb a szakadék a két Amerika, a maroknyi dollármilliomosnak és pribékhadának Amerikája s a becsületes emberek, a dolgozók sokmillió táborának Amerikája között. Ma már nemcsak a kommunis-ták látják, hogy a másik oldalhoz nincs semmi közük; a második világháború és az azóta lejátszódott események leckéjéből látja már minden értelmes ember. Ez a tanulság csendül ki *Stefan Heym* regényéből, *Sam Elkin* és mások elbeszéléseiből. Nagy bizakodás sugárzik ebből a könyvből az amerikai nép és az egész emberiség jövőjét illetően és hatalmas gyűlölet a tőke nyomorbadöntő uralma, a lali durvasága, gyilkos kegyetlensége iránt. S ha a bizakodást itt-ott keveseljük is, ha néha úgy érezzük, hogy mi már „sügni” tudnánk egyik-másik novellahősnek vagy írónak: mit kell tenni, merre kell haladni, a gyűlölet példájából viszont tanulhatunk. A gyűjteménynek szinte mindegyik darabja alkalmas rá, hogy a becsületes olvasónak fejébe kergesse a vért, rádobbentse: miféle elenség áll a túlsó parton s kiüzzön idegeiből a tunyaságra, a kényelmes ábrándozásra, a máészájúságra csábító minden hajlandóságot.

KÉRY LASZLO

## Szabályák és citerák

Bolgár népdalok és népballadák. Nagy László fordításai

Kiterjedt műfordítás-irodalmunkból mindezeideig szinte teljesen hiányoznak a népek gyönyörű irodalmi alkotásai: a népdalok, népballadák, stb. Talán csak a skótok néhány balladája, a karéliai-finn Kalevala és az ógörög nép költészete ismeretes a magyar olvasóközönség előtt.

A nemrég megjelent bolgár népdal- és népballada-válogatás is mutatja, mennyire gazdagíthatja irodalmunkat egy más nép művészete, ha méltó fordításban ismerjük meg. Világismertünk is bővül: hiszen a népköltészet minden egyéni alkotásánál hívebben tárja föl egy nép képzeletvilágát, ideál-

jait, sőt, természetesen mesék köntösébe bújtatva, legfontosabb történelmi törekvéseit, harcait is. A nép nagy igazságai őrződnek meg nemzedékről nemzedékre bennük, ezt fejezi ki az egyik leggyönyörűbb bolgár hős-ének vége is:

*A hősökről maradt ránk ez ének,  
Enekeljünk, edcs jó testvérek!  
Ez a dolog régesrégen történt,  
Igaz volt, mert fönnmaradt az ének.*

Nagy László, a kötet fordítója nagy-szerű munkát végzett! Fordításai teljes mértékben visszaadják a népdalok

egyszerűségét, izes magyar nyelv jellemzi őket, — és az olvasó mégis könnyen megérzi, hogy egy más nép alkotásával van dolga. Az összeállítás sikere azt is bizonyítja, hogy ideje volna minél gyakrabban rátérni az „egy kötet, egy fordító” gyakorlatára. Az egész kötetnek egységes művészi arcúata van, bár műfajlag, hangulatilag, tematikailag a legkülönbözőbb darabok foglalnak benne helyet. Pl.: egységesen enyhe archaizálás és tájnyelvhazánlat jellemző az új dalok és balladák kivételével az egész válogatásra. Nagynak sikerült megtalálnia azt a határt, amelyen belül maradva hangja sehol sem válik modorossá vagy érthetlenné.

A kötetnek talán legérdekesebb, legszebb ciklusa a hős-énekek. Arról tanúskodnak, hogy a népi-nemzeti eposzciklusok, amelyek nyomait nálunk Arany János hiába kereste, a bolgároknál gyönyörűen kifejlődve ma is élnek. Témájuk hazafias: a törökellenes harccal állnak kapcsolatban. Számunkra ezek az énekek számos magyar vonatkozásuk miatt különösen érdekesek. A bolgár népi epika középponti hősei között foglal helyet pl. Hunyadi János és unokatestvére, az ú. n. Székely Gyerkőc. Csodálatos, hogy Hunyadiról bolgár, török, szerb népi énekek maradtak fenn, csak éppen magyar dalok nem!

A hajdut (szegénylegény) dalokban a nép a saját soráiból kikerült hőseinek állított emléket. A hajdutok egyszerre küzdöttek a törökök és az urak ellen. Ezekben a dalokban kevesebb a mesés elem, több a líraiság, mint hős-énekekben. Rendkívüli forradalmi erő jellemzi őket. A bolgár táj, a haza úgy jelenik itt meg, mint a szegénylegények tudatos segítője. (Pl.:

*Bizony az erdő jó anya,  
Nem árulkozik senkinek,  
Szegénylegények oltalma.)*

A nép eszményképét, a népért küzdő hajdutvezért így ismerjük meg:

*Sztrahil, a híres ott ül fenn  
Az égig érő Pirinen,  
Világnak gondja szíviben,  
Pedig nincs neki senkije,  
Se anyja, aki siratná,  
Se kedvese, ki csókolná.*

Harcosság, kíméletlen bosszúválasz az elnyomókkal szemben — ez jellemző ezekre a költeményekre.

A gyönyörű szép, szerelmes énekek mellett, amelyekből, sajnos, aránylag kevés (de annál kitűnőbb) fordítás készült, a kötet komoly értékei közé tartoznak az új népdalok, népbaladák. Itt már találkozhatunk a munkásosztály hőseivel és a náccikkal szembeni nemzeti ellenállás harcosaival is. Különösen megragadó a kötet utolsó költeménye, mely egy Magyarországon eleső bolgár kapitány sorsával példázza a két nép együvértartozását.

Nem tudom, a fordító mennyire változtatott az egyes változatok közötti mennyire ragaszkodott az eredeti szöveghez — amyi azonban bizonyos, hogy a fordítások szinte kivétel nélkül az eredetiség erejével hatnak; különösen kiválóak az egyes versek a ritmus és a szerkezet keretiségeinek, teljességének a szempontjából; példának szeretnék ez utóbbira felhozni egyet, a „Hull a hóharmat” címűt. A vers arról szól, hogy a megfáradt, megfogyatkozott szegénylegények haza akarnának menni a családjukhoz. Ezt a következő visszatérő sor fejezi ki: „Vond be a zászlót, Mánus vezérünk!” Ez a visszatérő fölkiáltás minden alkalommal egy sorral később következik be. Mivel a refrénsor között az van kifejezve, hogy mért is vágyakoznak a szegénylegények haza, könnyű elképzelni, milyen hatásosan történik meg a dalban a fokozás. (Mindig súlyosabbá, követelődőbbé válik az érvelés.)

Szólni szeretnék végül a kötet egyetlen általam észrevett hibájáról: a jegyzetanyag nagyon szűk és szegényes. Az egyes történelmi énekekről, keletkezésükről, a történelmi helyzetről és a hősökről föltétlenül több tájékoztatót kellett volna adni. Számítalan a kötetben előforduló név, vagy bolgár szó meg sincs említve a jegyzetanyagban. (Pl. Vojkov Sztjoán vojvoda stb.) Vagy például az 1923-as munkásparaszt felkelésről a kötetben két vers is szól, a jegyzetek között szó sem esik róla. Pedig a részletesebb magyarázatok bizonyosan segítettek volna abban, hogy a bolgár nép költészete még közelebb kerüljön a magyar olvasókhöz.

**EÖRSI ISTVAN**